

Spis treści

Od redakcji	3
Uwagi do pracy o twierdzy Stanisławów	17
ROZDZIAŁ I. NARODZINY MIASTA 1661–1672 rr.	22
I. Wojna turecka 1672 r., – Upadek Kamieńca i znaczenie Stanisławowa w nowej sytuacji wojennej, – Troska sejmu i sejmików, – Sobieski w Stanisławowie, – Rok 1676, – Rola twierdzy w żórawińskiej potrzebie, – Pierwsze oblężenie miasta przez Selim Giereja, – Dennenmark i odsiecz Jana III	22
ROZDZIAŁ II. STRAŻNICA POKUCKICH KRESÓW	45
I. Rozbudowa twierdzy, – Opis Daleyraca, – „Pokucia robur, województwa ruskiego antemuralium”, – Bohater z pod Wiednia, – Miasto hetmańskie i jego rola w dalszej wojnie tureckiej, – Odwiedziny króla Jana, – Śmierć założyciela i jego sukcesorowie	45
ROZDZIAŁ III. MIĘDZY SASEM, SZWEDEM A MOSKAŁEM	60
I. Stanisławów w początkach XVIII w. – Nowy dziedzic, jego ambicje i plany. – Wojna północna, buława hetmańska i księstwo na Pokuciu	60
II.	67
III. Rok 1712, – Styczniowe narady w obozie benderskim, – Plan, spiski przygotowania do czynu, – Misja Benoëgo na Pokuciu, – Sytuacja na pograniczu, – Nieuwaga wojsk koronnych, – Zdrada śniatynska, – Najazd na Turkuła w Tuczapach, – Wyprawa Grudzińskiego, – Opróżnienie Zadniestrza, – Wkroczenie partyzantów wojewody, – Zajęcie Stanisławowa, – Niepowodzenie planu benderskiego, – Rozbicie Grudzińskiego, likwidacja spisków Ogińskiego na Litwie a Wiśniowieckiego na Podolu, opóźnienie akcji Steinbocka	

na Pomorzu, – Działania zaczepne Sieniawskiego,
– Koncentracja wojsk koronnych, wyprawa na Śniatyn,
– Marsz na fortecę stanisławowską, – Przygotowania do
obrony i oblężenia, – Atakowanie twierdzy, – Kapitulacja,
– Koniec imprezy

83

IV. Nazajutrz po kapitulacji, – Represje Augusta II,
– Konfiskata dóbr stanisławowskich i pod przymusowym
zarządem, – Rządy [Floriana von] Szyllinga,
– Konserwacja fortecy, – Straż nad Zadniestrzem,
– Nowe chmury, – Polityka Porty Ottomańskiej, – Emigracja
benderska w rozbiciu, – Próba zaskoczenia fortecy
w 1713 r. – Upadek i likwidacja partji karolińskiej,
– Abdykacja Leszczyńskiego, – Józef Potocki nawiązuje
układy z Augustem, – Przebaczenia, zwrot dóbr i powrót
do Stanisławowa

90

ROZDZIAŁ IV. REZYDENCJA WIELKIEGO HETMANA

94

I. Stan miasta po wojnach szwedzkich, – Józef Potocki
przystępuje do gospodarczej odbudowy, – Jego
współpracownicy, – Uniwersały, organizacja siły zbrojnej,
– Sprowadzenie oo. Jezuitów i ich znaczenie dla odbudowy
miasta, – Reorganizacja szkół, – Reorganizacja władz
miejskich i cechowych etc. – Pobyt Józefa Potockiego
w mieście i troska o rozszerzenie i upiększenie miasta,
– Budowa kościoła Jezuitów, pałacyku Blicht na Belwederze,
Zwierzyńca etc.

94

II. Bezkrólewie po Auguście II, – Józef Potocki występuje
na widownię polityczną jako zwolennik Leszczyńskiego,
– Interwencja Moskwy, – Marsz na dobra dziedziczne
województwa, – Zagrożenie Stanisławowa, – Potocki uznaje
Augusta III królem, – Fortyfikacja Stanisławowa, – Buława
hetmańska, – Na czele antyrosyjskiego stronnictwa,
– Uwięzienie Kantemira, – Spisek z Szwecją, i Turcją,
– Sprawa Sinclaire, – Wojna rosyjsko-turecka, – Najazd Pokucia,
– Zemsta Kantemira, – Obrona Stanisławowa 1739 r.

99

III. Dalsze losy hetmana, – Jego wpływ, znaczenie, plany i ambicje, – Wizyta Czartoryskich w Stanisławowie,	
– Odwiedziny ambasadora francuskiego, – Dalsza rozbudowa i rozwój miasta, – Kolegjata, – oo. Jezuici i ich Kolegium,	
– oo. Trynitarzy, – Mieszczanstwo i jego złote czasy,	
– Forteca, garnizon i komendanci, – Straż nad bezpieczeństwem	
Pokucia i sądy kryminalne, – Kolonizacja Zadniestrza,	
– Choroba i śmierć hetmana, – Uroczystości pogrzebowe	107

ROZDZIAŁ V. GNIAZDO KONFEDERACKIE **115**

I. Stanisław Potocki, wojewoda poznański, – Jego rządy zbarażskie, – Oddalenie dziedzica od Stanisławowa zmienia charakter miasta, – Dziesięciolecie ciszy przed burzą, – Śmierć wojewody, – Małoletni sukcesorzy i rządy opiekuńcze, – Nowa sytuacja w mieście i na Pokuciu, – Nowe postacie, nowe interesy, – Katarzyna z Potockich Kossakowska,	
– Pani Kasztelanowa dzierżawi klucz stanisławowski, – Jej gospodarka w mieście i pałacu	115

II. Bezkrólewie po Auguście III, – Polityczne ambicje Kossakowskiej, – Plany stanisławowskie hetmana Branickiego po konwokacji, – Konspiracja Kossakowskiej z hetmanami, – Przygotowania polityczne kasztelanowej, – „Dyplomacja” z Dzieduszyckim, – Ostatni zajazd w ziemi halickiej,	
– Rekonfederacja halicka, – Konfederaci, – Konfederaci opanowują Zadniestrze, – Plany i układy z „emigracją”,	
– Zamieszanie w obozie Czartoryskich, – Akcja stanisławowska Branickiego i Daszkowa, – Kapitulacja Stanisławowa,	
– Likwidacja konfederacji, – Okupacja miasta przez Moskwę,	
– Tułaczka p[ani] Kasztelanowej, – Przed trybunałem,	
– Koniec dzierżawy	120

III. Stanisławów w latach 1765–1767, – Konfederacja Barska i jej echa na Zadniestrzu, – Plany regimentarza Dzieduszyckiego,	
– Wybuch powstania w Podhajcach, jako konfederacja halicka,	
– Myśli przerwania się na Pokucie i oparcie o Stanisławów, unicestwienie, – Forteca pozbawiona dziedzica ogłasza neutralność, – Komendant pułkownik Schultzer sprzyja konfederatom, – Pomoc udzielona rozbitkom, – Agent	

francuski w przejeździe przez miasto, – Wojska moskiewskie nadchodzą, – Obawy plenipotenty, – Pierwsza okupacja miasta przez Moskali, – Wybuch wojny tureckiej, – Koncentracja wojsk rosyjskich, – Zamiar stworzenia w Stanisławowie podstawy operacyjnej, – Ponowna okupacja miasta, styczeń 1769, – Założenie magazynów i szpitali, – Gniazda konfederackie w Podkarpaciu, – Przyłucki i inni infestują miasto i okolice, – Ich klęska pod Nadworną, – Jeńcy konfederacy w kazamatach stanisławowskich, – Jezuici niosą pomoc i pociechę, – Obojętność mieszczaństwa, – Epizod ormiański, – Pułaski zamierza uderzyć z Węgier na magazyny pokuckie, – Klęska Turków pod Chocimem, – Oddalenie się frontu ku ujściu Dunaju, – Stanisławów etapem, – Straty miasta: zrujnowanie dóbr i fortecy, – Rekwizycja artylerji fortecznej, upadek handlu naddunajskiego, – Pauperyzacja mieszczaństwa, – Dostawy dla wojsk rosyjskich i cesarskich, – Apel cesarza i emigracja Ormian za Karpaty, – Zaraza 1770 r. dziesiątkuje mieszkańców, – Ostateczny podział dóbr pokuckich w 1770 r. – Kossakowska kupuje na własność klucz stanisławowski, – Rozbiór Polski, – Posunięcie się kordonu austriackiego na Pokucie, – Groźba starcia austro-rosyjskiego, – Ewakuacja miasta przez wojska moskiewskie, – Wkroczenie Austriaków

127

ROZDZIAŁ VI. OSTATNIE LATA FORTECY

137

I. Nazajutrz po zaborze, – Ustosunkowanie się ludności do nowego stanu rzeczy, – Sejmik w Stanisławowie, – Przysięga homagjalna i *pacta conventa*, – Przyjazd dziedziczki, – Nienaturalna sytuacja Stanisławowa, – Forteca ściągająca zaborcy, – Cesarz Józef II w Stanisławowie, – Zamiar wywłaszczenia ze względów strategicznych, – Pierwsza próba pod pretekstem tytułów, – Dalsze dążności zaborcze, – Szykany administracyjne i tendencja zdegradowania miasta w jego pozycji na Pokuciu, – „Reorganizacje administracyjne”, – Obrona kasztelanowej prawem i językiem, – Powtórna wizyta cesarska omija pałac, – Ułożenie się stosunków, – Bankiety i uroczystości pałacowe, – Rządy

kasztelanowej, starania o zagojenia ran, – Trudności ze strony administracji, – Początek parcelacji przedmieścia miasta, – Gospodarka w pasie fortyfikacyjnym, – Kłopoty z powodów reorganizacyjnych i centralistycznych dążności władz, – Zamiar sprzedaży dóbr, – W te same ręce, – Prot [= Protazy] Potocki kupuje klucz stanisławowski, – Zasluga Katarzyny Kossakowskiej 137

II. Nowy dziedzic Prot Potocki i jego polityka bankowa, – Parcelacyjna gospodarka, – Projekt rządu austriackiego restytuowania fortecy, – 1794/5, – Bankructwo Prota Potockiego, – Miasto wraz z dobrami wystawione na licytację, – Pod zarządkiem wierzycieli, – Wyrok komisji warszawskiej z 1801 r., – Miasto przechodzi na własność rządu, – Działalność likwidacyjna nowego „dziedzica”, – W administracji funduszu religijnego, – Opis miasta z początku XIX w., – Artylerja forteczna sprzedana na stop, – Zarządzenie zburzenia fortyfikacji, – Odroczenie decyzji 143

III. Kampanja polsko-austriacka z 1809 r. – Ofensywa księcia Poniatowskiego w Galicję, – Zajęcie Lwowa, – Ewakuacja wschodniej Galicji przez wojska austriackie, – Podjazdy polskie w Zadniestrzu, – Strzelcy konni w Stanisławowie, – Opis zajęcia miasta przez naocznego świadka, – Ziemia halicka w ogniu, – Stanisławów centrum ruchu powstańczego, – Kampanja pułkownika Strzygowskiego nad Dniestrem, – Zlekceważenie roli Stanisławowskiej fortecy dla utrzymania linii Dniestru, – Słaba obrona i ewakuacja miasta przez Polaków, – Miasto podstawą kontrakcji generała Mefeldata, – Sukcesy austriackie przerwane rozejmem 146

IV. Represje po skończonej wojnie, – Decyzja zniesienia fortecy, – Ostatnie pomiary inżynierskie, – Przekazanie miasta funduszowi religijnemu, – Rozpoczęcie robot demolicyjnych w 1812 r. – Jak długo trwała demolicja i jakie koszty, – Dalsze zacieranie śladów fortyfikacyjnych, – Stan dzisiejszy, – Zakończenie 149

ANEKSY	155
I. Materiały do historii Stanisławowa	155
II. Twierdza Stanisławowska	221
III. Korespondencja prywatna autora z lat 1938–1939, dotycząca spraw związanych z przygotowaniem książki do druku	292
BIBLIOGRAFIA PRAC CZESŁAWA CHOWAŃCA DOTYCZĄCA DZIEJÓW STANISŁAWOWA	308